# OLIY MAJLISNING DAVLAT HOKIMYATI TIZIMIDAGI O'RNI VA VAZIFASI

**Primqulov Azimbek Xasan o'g'li**
**Islomjonov Ibrohimjon**
Namangan davlat universiteti
Yuridik fakulteti 1-bosqich talabalari

Ilmiy rahbar: **O.Pulatov**
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20301600

**ANNOTATSIYA**

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining davlat hokimiyati tizimidagi o'rni, uning tarixiy shakllanish bosqichlari va yangi tahrirdagi Konstitutsiya asosida kengaytirilgan vakolatlari tahlil qilinadi. Muallif hokimiyatlar bo'linishi prinsipi doirasida parlamentning ijro hokimiyati ustidan nazorat funksiyalari, aralash saylov tizimining ahamiyati va parlamentarizm sohasidagi xalqaro huquqiy qarashlarni o'rganadi. Maqolada Oliy Majlisning xalq manfaatlarini ifoda etuvchi oliy vakillik organi sifatidagi nufuzi jahon yuridik olimlarining nazariyalari bilan qiyosiy ravishda yoritib berilgan.

**Kalit so'zlar:** Oliy Majlis, parlamentarizm, Konstitutsiya, hokimiyatlar bo'linishi, parlament nazorati, aralash saylov tizimi, demokratik islohotlar, vakillik organi.

**АННОТАЦИЯ**

В данной статье анализируется роль Олий Мажлиса Республики Узбекистан в системе государственной власти, этапы его исторического формирования и расширенные полномочия на основе новой редакции Конституции. Автор исследует функции парламентского контроля над исполнительной властью в рамках принципа разделения властей, значение смешанной избирательной системы и международно-правовые взгляды в области парламентаризма. В статье на основе сравнительного анализа с теориями мировых ученых-юристов освещается авторитет Олий Мажлиса как высшего представительного органа, выражающего интересы народа.

**Ключевые слова:** Олий Мажлис, парламентаризм, Конституция, разделение властей, парламентский контроль, смешанная избирательная система, демократические реформы, представительный орган.

**ABSTRACT**

This article analyzes the role of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan in the system of state power, the stages of its historical formation, and its expanded powers based on the new edition of the Constitution. Within the framework of the principle of separation of powers, the author examines the functions of parliamentary control over the executive branch, the significance of the mixed electoral system, and international legal perspectives in the field of parliamentarism. The article highlights the authority of the Oliy Majlis as the supreme representative body expressing the interests of the people through a comparative analysis with the theories of world legal scholars.

**Keywords:** Oliy Majlis, parliamentarism, Constitution, separation of powers, parliamentary control, mixed electoral system, democratic reforms, representative body.

Demokratik huquqiy davlat qurish jarayonida hokimiyatlar bo'linishi prinsipi davlat boshqaruvining fundamental asosi hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar sharoitida qonun chiqaruvchi hokimiyat - Oliy Majlisning davlat hokimiyati tizimidagi o'rni va nufuzi tubdan yangi bosqichga ko'tarildi.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiyamizning qabul qilinishi mamlakatimizda parlamentarizm an'analarini mustahkamlash, parlamentning ijro hokimiyati faoliyati ustidan nazorat funksiyalarini kengaytirish hamda xalq vakillik organining jamiyat hayotidagi rolini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda Oliy Majlis nafaqat qonun ijodkori, balki xalq manfaatlarini bevosita ifoda etuvchi, ijro hokimiyati bilan o'zaro tiyilish va muvozanat tizimini ta'minlovchi eng muhim siyosiy institutga aylandi.

O'zbekiston parlamentarizmi tarixiga nazar tashlaydigan bo'lsak, mazkur institutning shakllanishi mamlakat mustaqilligining ilk yillaridanoq davlat qurilishining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilanganini ko'rishimiz mumkin. Milliy parlamentimizning huquqiy poydevori 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan Konstitutsiya bilan mustahkamlandi. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov ta'kidlaganidek; "Davlat hokimiyatining bo'linishi prinsipi - bu shunchaki nazariya emas, balki demokratiyaning amaldagi ifodasidir. Kuchli parlament tizimi mamlakatda qonun ustuvorligini ta'minlashning eng muhim kafolatidir" [1]. Darhaqiqat, mustaqillikning dastlabki davrlaridayoq parlamentning nafaqat qonun ijodkori, balki jamiyat hayotidagi muvozanatni saqlovchi oliy organ sifatidagi o'rni alohida e'tirof etilgan. Bu tarixiy yondashuv bugungi yangi tahrirdagi Konstitutsiya doirasida parlament vakolatlarining keskin kuchaytirilishi uchun ma'naviy-huquqiy zamin bo'lib xizmat qildi.

Zamonaviy O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida parlamentarizm shunchaki qonun qabul qiluvchi idora emas, balki davlat boshqaruvining haqiqiy markaziga aylandi. 2023-yilda umumxalq referendumi orqali qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiya Oliy Majlisning davlat hokimiyati tizimidagi o'rnini tubdan mustahkamladi. Endilikda parlament ijro hokimiyati - Vazirlar Mahkamasining shakllanishida va uning faoliyatini nazorat qilishda hal qiluvchi kuchga ega. Xususan, Bosh vazir nomzodini ko'rib chiqish va tasdiqlash, hukumat a'zolarining hisobotlarini eshitish kabi vakolatlar parlamentning ijro hokimiyati ustidan real ta'sir choralariga ega ekanligini ko'rsatmoqda.

Shu bilan birga, parlamentning ikki palatali tizimi doirasida vakolatlarning qayta taqsimlanishi qonun ijodkorligi sifatini yangi darajaga olib chiqdi. Qonunchilik palatasining bevosita xalq irodasini ifoda etishi hamda Senatning hududiy vakillik organi sifatidagi faoliyati mamlakatda "tiyilish va muvozanat" tizimining amaliy isbotidir. Ayniqsa, senatorlar sonining optimallashtirilishi va ularning hududiy manfaatlarni himoya qilishdagi mas'uliyati oshirilishi mahalliy muammolarni umumdavlat darajasida hal etish imkonini bermoqda.

Bugungi kunda parlament nazorati shunchaki rasmiyatchilik emas, balki hukumatni xalq oldida hisobdor qilishning real vositasiga aylandi. Masalan, parlament so'rovi, hukumat soatining o'tkazilishi hamda davlat byudjeti ijrosining har choraklik muhokamasi shular jumlasidandir. Bu jarayonlar ijro hokimiyati organlarining mas'uliyatini oshirib, har bir qabul qilinayotgan qarorning xalq manfaatlariga mosligini ta'minlamoqda.

Oliy Majlisning davlat tizimidagi o'rnini yanada mustahkamlovchi yana bir muhim qadam - bu aralash saylov tizimiga o'tilishidir. Endilikda deputatlar ham majoritar, ham proporsional tizim asosida saylanadi. Bu o'zgarish siyosiy partiyalar o'rtasidagi raqobat muhitini sog'lomlashtiradi va jamiyatdagi turli ijtimoiy qatlamlarning ovozi parlament minbarida yanada balandroq yangrashiga xizmat qiladi.

Siyosiy tizimdagi ushbu modernizatsiya jarayonlari xalqaro huquq normalari va demokratik tamoyillarga to'liq mos keladi. Mashhur huquqshunos olim Romon Karre de Malberg ta'kidlaganidek, parlamentning haqiqiy kuchi uning ijro hokimiyatini qanchalik samarali nazorat qila olishi va davlat boshqaruvida muvozanatni saqlashida namoyon bo'ladi [2]. Yangi tahrirdagi Konstitutsiya aynan mana shu konsepsiyani hayotga tatbiq etib, parlamentni davlat apparati va xalq o'rtasidagi "jonli muloqot ko'prigi"ga aylantirdi. Bu o'z navbatida yirik yuridik olim Karl Lyuvenshteyn ilgari surgan "konstitutsiyaviy demokratiya" tamoyillarining milliy qonunchiligimizdagi amaliy in'ikosidir [3].

Global parlamentarizm an’analariga ko‘ra, qonun chiqaruvchi hokimiyatning samaradorligi uning shaffofligida va jamiyatning turli ijtimoiy qatlamlari irodasini aks ettira olishidadir. Britaniyalik huquqshunos Albert Venn Daysi parlament suvereniteti haqida gapirganda, uning xalq irodasi bilan uzviy bog‘liqligini bosh mezon qilib ko‘rsatgan edi [4]. O‘zbekiston tajribasida ham ushbu global standartlar milliy manfaatlar bilan uyg‘unlashtirilib, parlament nafaqat qonun ijodkori, balki jamiyat barqarorligining kafolatiga aylandi. Aralash saylov tizimining joriy etilishi esa parlament tarkibini yanada pluralistik holatga keltirib, uning turli siyosiy qarashlarni birlashtiruvchi rolini kuchaytirdi.

Amerikalik huquqshunos Lon Fuller qonuniylikning "ichki axloqi" haqida yozar ekan, qonunlar xalq ehtiyojidan kelib chiqishi lozimligini uqtirgan [5]. Yangi tahrirdagi bosh qomusimizda Oliy Majlis vakolatlarining kengaytirilishi xalq vakillik organini demokratik islohotlarning strategik "dvigateli" sifatida namoyon etmoqda [6]. Jahon yuridik tajribasi va milliy an’analarning uyg‘unlashuvi natijasida O‘zbekiston parlamenti bugun xalq hokimiyatchiligining eng oliy va samarali instituti sifatida gavdalanmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Oliy Majlisning yangi tahrirdagi Konstitutsiya asosida belgilangan huquqiy maqomi O‘zbekistonda demokratik huquqiy davlat qurish yo‘lidagi muhim qadamdir. Parlament nafaqat qonun ijodkori, balki ijro hokimiyati bilan o‘zaro tiyilish va muvozanat tizimini ta’minlovchi, jamiyatda qonun ustuvorligini kafolatlovchi asosiy siyosiy institutga aylandi. Aralash saylov tizimiga o‘tilishi va parlament nazoratining kuchaytirilishi davlat boshqaruvida ochiqlik, shaffoflik va xalqchillik tamoyillarini qaror toptirishga xizmat qiladi. Jahon yuridik tajribasi va milliy an’analarning uyg‘unligi natijasida shakllangan o‘zbek parlamentarizmi modeli bugun mamlakatdagi barcha demokratik yangilanishlarning strategik markazi bo‘lib xizmat qilmoqda.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Karimov I.A. "O‘zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura". 1-jild. – Toshkent: O‘zbekiston, 1996. – 45-bet.
2. Carré de Malberg R. Contribution à la théorie générale de l'État. – Paris: Sirey, 1920.
3. Loewenstein K. Verfassungslehre. – Tübingen: J.C.B. Mohr, 1959.
4. Dicey A.V. Introduction to the Study of the Law of the Constitution. – London: Macmillan, 1959.
5. Fuller L.L. The Morality of Law. – New Haven: Yale University Press, 1964.
6. Saidov A.X. Parlamentarizm: jahon tajribasi va O‘zbekiston modeli. – Toshkent: Adolat, 2021.